

Felméry Zoltán – Márton Richárd¹: A regionális védelmi kiadások elemzése – A közel-keleti és észak-afrikai régió (2008-2023)

Vezetői összefoglaló

- A MENA régió nemcsak gazdasági, hanem katonai értelemben is figyelemre méltó terület. A huszadik század kezdetétől napjainkig a Közel-Kelet területén 108-, míg Észak-Afrika területén 41 olyan katonai konfliktust találunk, amiben legalább egy állami szereplő érintett, és az áldozatok száma meghaladja a 100 főt.
- A régiónál Észak-Amerikában, Ázsiában és Európában is többet költenek védelemre. Ugyanakkor Eurázsiaiban, a Szubszaharai Afrikában és Latin-Amerikában az e célra fordított források mértéke elmarad a MENA térség hasonló értékeitől.
- A régió védelmi kiadásai 2008-2023 között közel 60 százalékkal bővültek, és 2023-ban 2015. évi konstans árfolyamon számolva összesen 171 milliárd dollárt tettek ki. A védelmi kiadások GDP-hez viszonyított aránya pedig 4,34 százalék volt, ami a legmagasabb a világon.
- 2023-ban a MENA országok közül messze a legtöbbet, 2015. évi konstans árfolyamon számolva közel 61 milliárd dollárt Szaúd-Arábia költött biztonságra. Az olajmonarchiát Izrael és az Egyesült Arab Emírségek követte megközelítőleg 19-19 milliárd dollárral.
- A régió biztonsági kihívásait a hagyományos konfliktusforrások máig meghatározzák. Emellett a nagyhatalmi versengés is jelentős befolyással bír a térség országainak stabilitására.

Átalakuló világrendünkben² a hatalmi képességek egyik indikátorát a katonai/védelmi célokra fordított erőforrások jelentik, ugyanis katonai eszközöket, hadianyagokat, védelmi felszerelést, kiképzést és a jövőre vonatkozó haditechnikai fejlesztéseket az erőforrások függvényében tudnak biztosítani az államok. E tekintetben a 2008/2009-es gazdasági világválság cezúrát jelentett, ugyanis – legkésőbb – ettől az időszaktól a klasszikus nyugati nagyhatalmak fokozatosan veszítenek hatalmi képességeikből.³ Ez a hatalomvesztés relatív a felemelkedő globális és regionális hatalmakkal szemben, aminek hátterében először a változó gazdasági hatalmat, majd a politikai érdekartikuláció új hangsúlyait, végül pedig az érdekérvényesítés katonai eszközeinek fejlesztési lehetőségeit láthatjuk az elmúlt évtizedben. A relatív hatalomvesztés értékeléséhez érdemes megismernünk a nyugati világon túli területek katonai és védelmi képességeit. Elemzünk ennek érdekében a Közel-Kelet és Észak-Afrika védelmi kiadásainak 2008 utáni alakulását mutatja be, a regionális szintű tendenciák mellett külön is figyelmet szentelve annak, hogy milyen tényezők formálták az egyes kiemelkedő jelentőségű államok védelmi ráfordításait. Írásunk egy elemzés-sorozat része⁴, az összehasonlíthatóság kedvéért az adatokat ez esetben is 2023-ig dolgoztuk fel.

A közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásainak alakulása

Elemzéssorozatunkban a regionális védelmi kiadások áttekintéséhez a Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézetének (IISS) Military Balance+

¹ Az elemzés szerzői az NKE EJKK JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Program munkatársai és gyakornokai (svkk@uni-nke.hu).

² TÁLAS Péter: *A poszthegeomóniális nemzetközi hatalmi rendről*. In: KAJTÁR Gábor – SONNEVEND Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században*. Tanulmányok Valki László tiszteletére, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021, 841-854.

³ CSIKI VARGA Tamás: *A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére*. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2014/2, 77-100.

⁴ A védelmi kiadások regionális vizsgálata tárgyában korábban megjelent írásainkhoz lásd CSOMA Mózes – FARKAS Domonkos – FELMÉRY Zoltán – HÁDA Béla – MÁRTON Richárd: *Ázsia védelmi kiadásainak alakulása és ennek háttere a jelentősebb katonai hatalmak esetében 2008-2023 között*. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2025/2, 77-91., CSIKI VARGA Tamás – FARKAS Domonkos – FELMÉRY Zoltán – MÁRTON Richárd: *Az észak-amerikai és európai regionális védelmi kiadások elemzése – Trendek és tanulságok*. *NKE JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Program Elemzések*, 2024/17. CSIKI VARGA Tamás – FELMÉRY Zoltán: *A NATO védelmi kiadásainak értékelése*. *NKE JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Program Elemzések*, 2023/4. és FELMÉRY Zoltán – MÁRTON Richárd: *A regionális védelmi kiadások elemzése (2008-2023)*. *NKE JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Program Elemzések*, 2025/19.

adatbázisát⁵, és az adatok értékelése érdekében évente kiadott stratégiai kiadványokat használjuk fel. Nincs ez másként jelen esetben sem. Az elemzésben bemutatott valamennyi számadat forrása tehát a hivatkozott adatbázis.⁶ Az IISS által közreadott adatok elsődlegesen a nemzetállamok és nemzetközi szervezetek (ENSZ, EBESZ) részéről hivatalosan közzétett védelmi költségvetési adatokra, másrészt a Nemzetközi Valutaalap (IMF), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a Világbank és további három regionális pénzügyi szervezet (az Interamerikai, az Ázsiai és az Afrikai Fejlesztési Bank) adataira támaszkodnak. A széleskörű adatgyűjtéstől függetlenül most is hangsúlyozhatjuk, hogy természetesen ezzel az adatbázissal kapcsolatban is felmerülhetnek módszertani kritikák. Ezeket azonban korábbi írásainkban már közreadtuk⁷, ezért azok ismételt közlésétől itt eltekintünk.

Az IISS vizsgálatait során az afrikai kontinenst két térségre osztja. Egyrészt önálló régióként kezeli a Szaharától délre eső területet, másrészt a Közel-Kelet térségével kiegészítve az attól északra eső országokat. Elemzésünkben az utóbbiakra koncentrálunk. A térség tehát, amelynek védelmi kiadásainak alakulását elemzésünkben át kívánjuk tekinteni, a teljesség igénye nélkül olyan, a katonai és védelmi képességek tekintetében releváns közel-keleti és észak-afrikai országokat tartalmaz, mint Izrael, Szaúd-Arábia, Irán, Irak, vagy éppen Egyiptom. Ezen országok védelmi képességeinek megismerési igénye a köztük lévő folyamatos konfliktusok, valamint a nyugati, sőt egyre inkább globális – elsősorban energetikai és kereskedelmi – érdekek miatt az elmúlt évtizedekben szinte soha nem került le a napirendről. Napjaink geopolitikai eseményei azonban ismételten hangsúlyozzák a régió globális (ellátás)biztonságban betöltött szerepét. Érdemes tehát ismeretekkel rendelkezünk arról, hogy trendszerűen hogyan alakulnak a térség országainak védelmi kiadásokon keresztül is tetten érhető katonai képességei. A feladatunk tehát nem az aktuálpolitikai események elemzése, hanem a védelmi kiadási trendek bemutatása és értékelése. Ezért elemzésünkben a kiadásokat 2008 és 2023 közötti időszakban, illetve 2015. évi konstans dollárban kifejezett értéken mutatjuk be. A rögzített dollárban kifejezett kiadások használatának indoka, hogy az adatsorokból célszerű kiszűrni a pénzromlás hatását. Ennek alkalmazásával világosabb képet kaphatunk a ténylegesen katonai képességekre fordított kiadások alakulásáról.

Az IISS tehát a régiót kiterjesztett értelemben értelmezi, és nem kizárólag az Arab-félsziget országait (Jemen, Katar, Kuvait, Omán, Szaúd-Arábia) és a levantei térség egyes államait (Izrael, Libanon, Jordánia, Szíria) sorolja ide, hanem Afrika Földközi-tengerrel határos régióját is (Algéria, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Tunézia). Ezek az országok ugyanis kulturálisan szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A MENA régió (Middle East and North Africa) a világ számára kiemelt jelentőséggel bír, amit számtalan földrajzi, demográfiai és gazdaságstatisztikai adattal is igazolhatunk. Az Európa, Ázsia és Afrika találkozási pontján fekvő régió kereskedelmi szempontból mindhárom kontinens számára igen jelentős, hiszen olyan kiemelt fontosságú és nehezen pótolható tengeri útvonalakkal bír, mint a Szezei-csatorna, a Hormuzi-, illetve a Báb el-Mandeb-szoros. A régió lakossága mára ráadásul meghaladja a fél milliárd főt⁸ és a világ tíz legnagyobb olajkészletével rendelkező országából hat ebben a térségben található.⁹ Emellett a régió országai birtokolják a világ földgázkészleteinek 45 százalékát.¹⁰ Emellett nemcsak gazdaságilag, hanem katonailag is figyelemre méltó terület: a huszadik század kezdetétől napjaink a Közel-Kelet területén 108-, míg Észak-Afrika területén 41 olyan katonai konfliktus volt, amiben legalább egy állami szereplő érintett volt és az áldozatok száma meghaladta a 100 főt.¹¹

Az 1. ábra a honvédelemre fordított kiadásokat mutatja 2015. évi konstans dollár árfolyamon a világ régiói szerinti bontásban. Ebből jól látható, hogy az e célra fordított források nagyságrendjét tekintve a MENA térség elmarad a gazdaságilag fejlettebb régióktól. Bár minden ilyen jellegű összehasonlítás természetesen problémás, de a térségnél Észak-Amerikában, Ázsiában és Európában is többet költenek védelemre. Ugyanakkor az is igaz, hogy vannak régiók, például Eurázsia, a Szubszaharai Afrika és Latin Amerika, ahol az e célra fordított források mértéke elmarad a MENA térség hasonló értékeitől.

⁵ [Military Balance+ Database](#), [online]. Forrás: [milbalplus.iiss.org](#), [2026. 03. 30.].

⁶ Ha ettől valamilyen indokból kifolyólag mégis eltérünk, azt természetesen jelezzük.

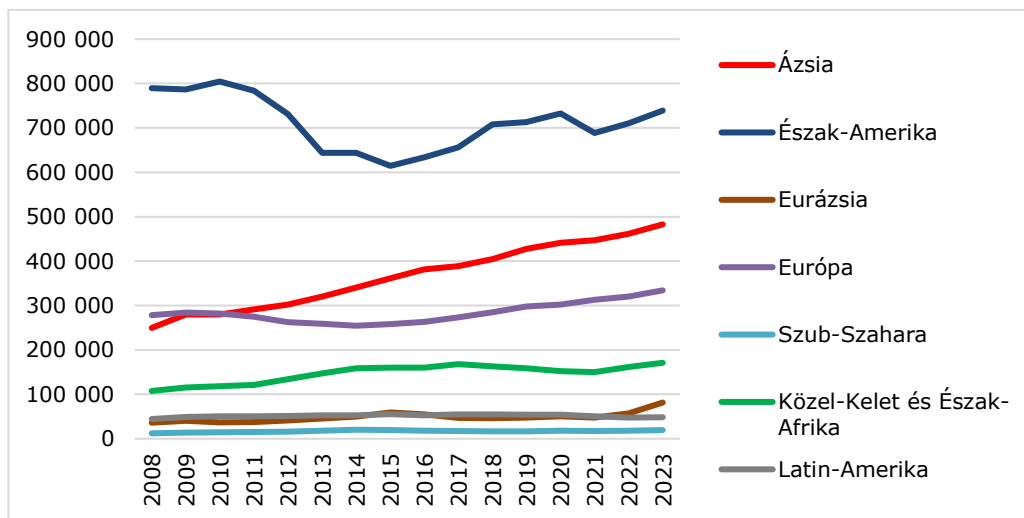
⁷ CSIKI VARGA Tamás – FARKAS Domonkos – FELMÉRY Zoltán – MÁRTON Richárd: [Az észak-amerikai és európai regionális védelmi kiadások elemzése – Trendek és tanulságok. Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések, 2024/17.](#)

⁸ [Population total – Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan](#), [online]. Forrás: [data.worldbank.org](#), [2026.03.30.]

⁹ [Oil reserves – Country rankings](#), [online]. Forrás: [theglobaleconomy.com](#), [2026.03.30.]

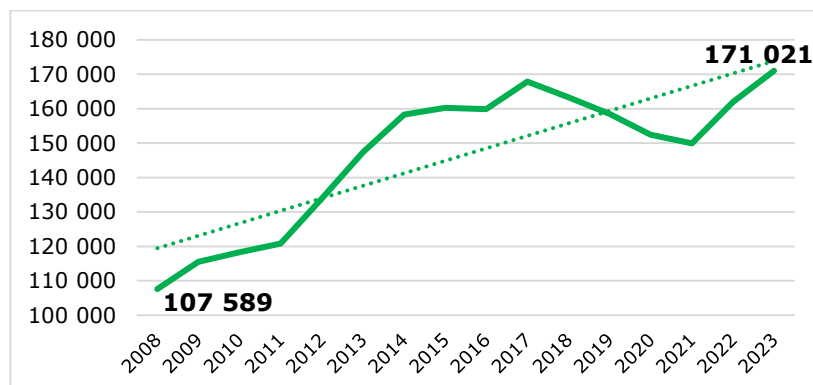
¹⁰ [Background to the MENA Region](#), [online], Forrás: [research.uaeu.ac.ae](#), [2026.03.30.]

¹¹ [List of modern conflicts in the Middle East - Wikipedia](#) és [List of modern conflicts in North Africa - Wikipedia](#), [online]. Forrás: Wikipedia, [2026.06.26.]

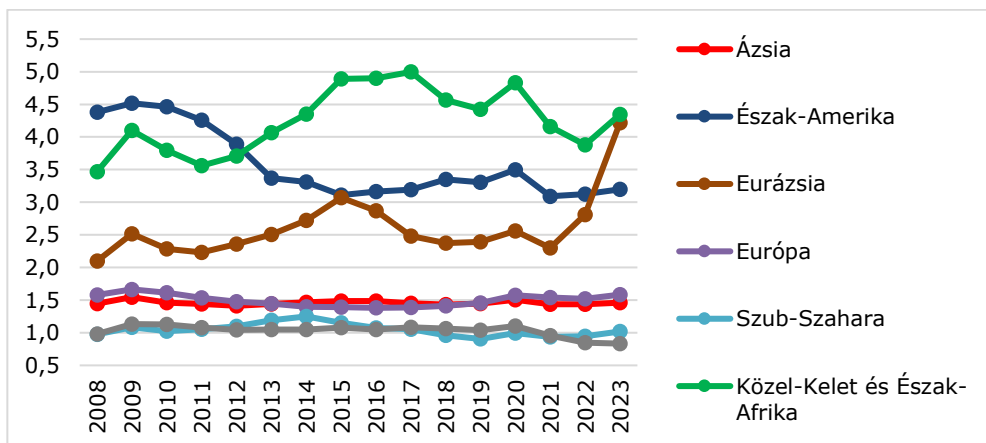
1. ábra: A védelmi kiadások régiók szerint bontása (2015. évi konstans árfolyamon, millió USD)

Mindez annak is köszönhető, hogy a térség védelmi kiadásai 2008-2023 között közel 60 százalékkal bővültek és 2023-ban 2015. évi árfolyamon számolva összesen 171 milliárd dollárt tettek ki. A kiadások alakulását mutatja be a 2. ábra. A dinamikát tekintve elmondható, hogy ezek a kiadások 2008-tól 2017-ig lényegében szigorúan monoton módon növekedtek, ezt követően 2021-ig csökkentek, majd ismételt növekedésnek indultak. Ez 2023-ra oda vezetett, hogy az általunk vizsgált tizenöt évben a térség államai ekkor költötték a legtöbbet erre a célra.

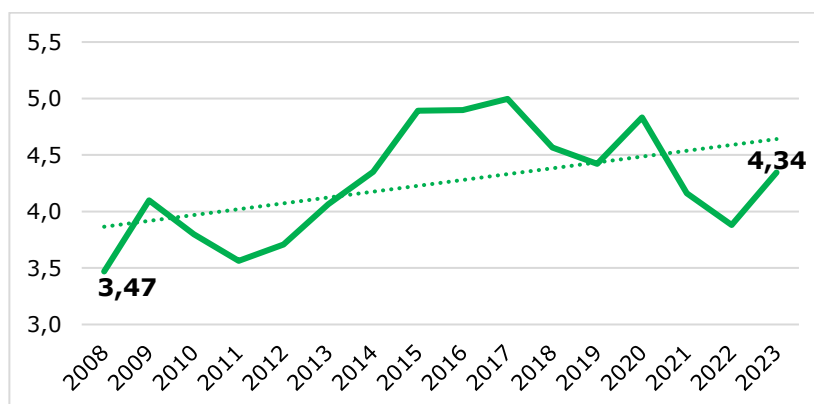
2. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió védelmi kiadásai (2015. évi konstans árfolyamon, millió USD)

A régió fontossága felértékelődik, amikor nem a nominális és reálértéken számolt kiadásokat vesszük górcső alá, hanem a nemzetközi összehasonlításkor oly gyakran használt, a GDP arányában kifejezett védelmi kiadásokat számszerűsítjük. E tekintetben ugyanis az utóbbi időben a MENA térség kiemelkedett a világ más régiói közül. A GDP-arányos védelmi kiadásokat a 3. ábra szemlélteti. A vizsgálati időtávunk lényegében utolsó tíz évében, 2013 és 2022 között a közel-keleti és észak-afrikai térség jelentősen, százalékpontokkal többet költött katonai célokra, mint bármely más régió a világon. 2023-ban pedig, bár az Eurázsiai régióban az orosz-ukrán háború nagymértékű eszkalációja miatt jelentősen megugrott a védelmi kiadások aránya, a teherviselő képességükhöz viszonyítva még mindig a MENA térségben költik a legtöbbet védelmi célokra. Ennek oka kettős: egyrészt a térség számos állama lényegében folyamatos fegyverkezési versenyben van, amit az elmúlt évtizedek államközi konfliktusai és nemzetközi – döntően amerikai – beavatkozási, valamint a regionális hatalmi versengés hajt. Kiemelt jelentőségű az arab-izraeli konfliktusgóc és az Iránnal szembeni regionális ellensúlyozásból eredő konfliktus-dinamikák. Másrészt számos országban állandó belbiztonsági problémák – elnyomó politikai rendszerek, szélsőséges és terrorszervezetek tevékenysége, kisebbségi, szeparatista és vallási fundamentalista mozgalmak stb. – miatt folyamatosan magas a védelmi szervezetekre fordított erőforrások összege és aránya is.

3. ábra: A GDP-arányos védelmi kiadások régiók szerint (%)

A MENA régió GDP-arányos védelmi kiadásainak alakulását mutatja be a 4. ábra. Ez alapján láthatjuk, hogy a 2008-2023 közötti időtávon a térségre jellemző volt a kiadások növekedése mellett a kiadási arányok növekedése is. 2008-ban még csak GDP-jük 3,47 százalékát, míg 2023-ban már 4,34 százalékát költötték katonai célokra. Az utóbbi érték akkor is figyelemre méltó, ha nem abszolút rekord, hiszen a korábbi években ennél magasabb értékek is jellemzőek voltak a régióra. 2017-ben például GDP-jük 5 százalékát költötték biztonsági és védelmi célokra. (Viszonyítási pontként: a NATO-tagállamok 2035-re tervezik védelmi és biztonsági kiadásaik 5%-os szintre emelését a GDP arányában.) A kiadásokban és az arányokban egyaránt bekövetkező növekedés nyilvánvalóan úgy lehetséges, ha a védelemre fordított kiadások nagyobb mértékben nőttek, mint a térség GDP-je. Ez a jelenség pedig egyértelműen a katonai célok és az ezek eléréséhez szükséges képességek felértékelődésére utal.

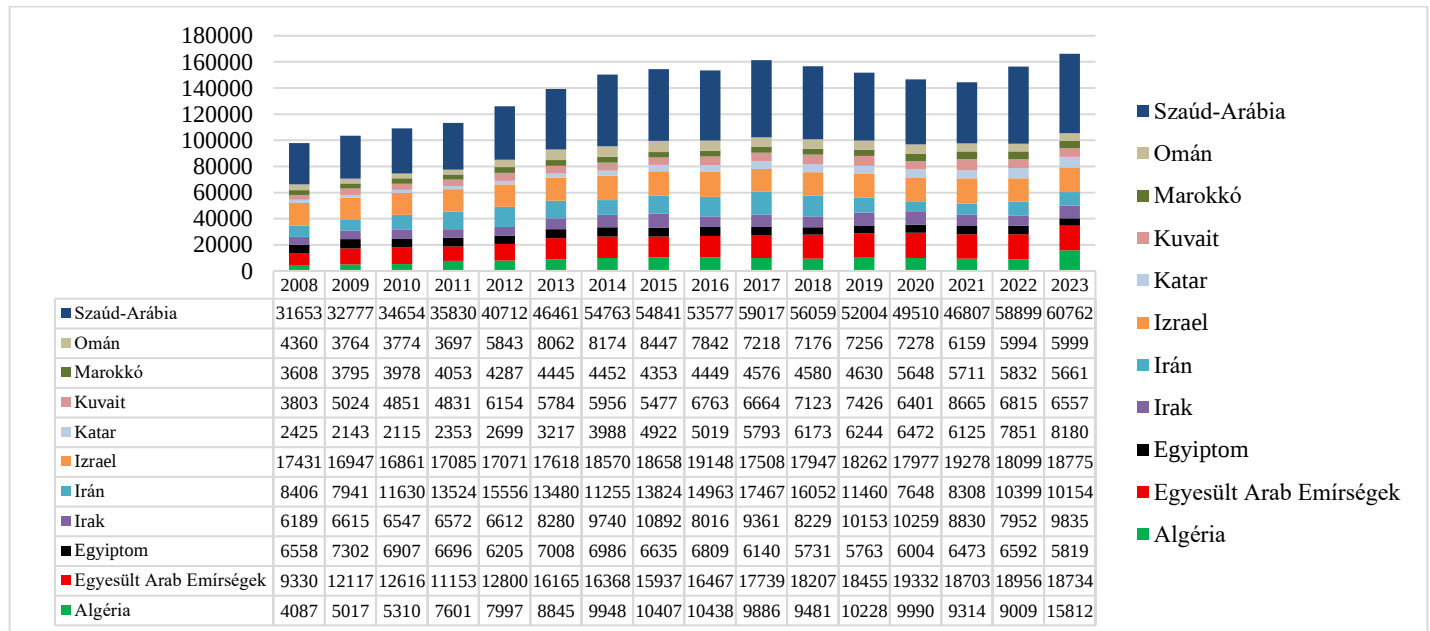
4. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió GDP-arányos védelmi kiadásai (%)

Az egyes közel-keleti és észak-afrikai országok védelmi finanszírozásának speciális jellemzői

A MENA régió katonai tevékenység és kiadások tekintetében leginkább releváns országait, valamint védelmi kiadásaik 2015. évi dollárárfolyamon számolt értékét az 5. ábra szemlélteti.¹² Jól látható, hogy a felsorolt országok 2023. évi védelmi kiadásai jelentős különbségeket mutatnak, egyes országok 5 milliárd, míg mások akár 60 milliárd dollárt is elköltenek évente a védelmükre. Ebből biztosan megfogalmazható tehát az a következtetés, hogy a régió országai a katonai célokra alokált erőforrások tekintetében is heterogének. Ugyanakkor óva intenénk attól, hogy a kisebb védelmi költségvetéssel rendelkező országok

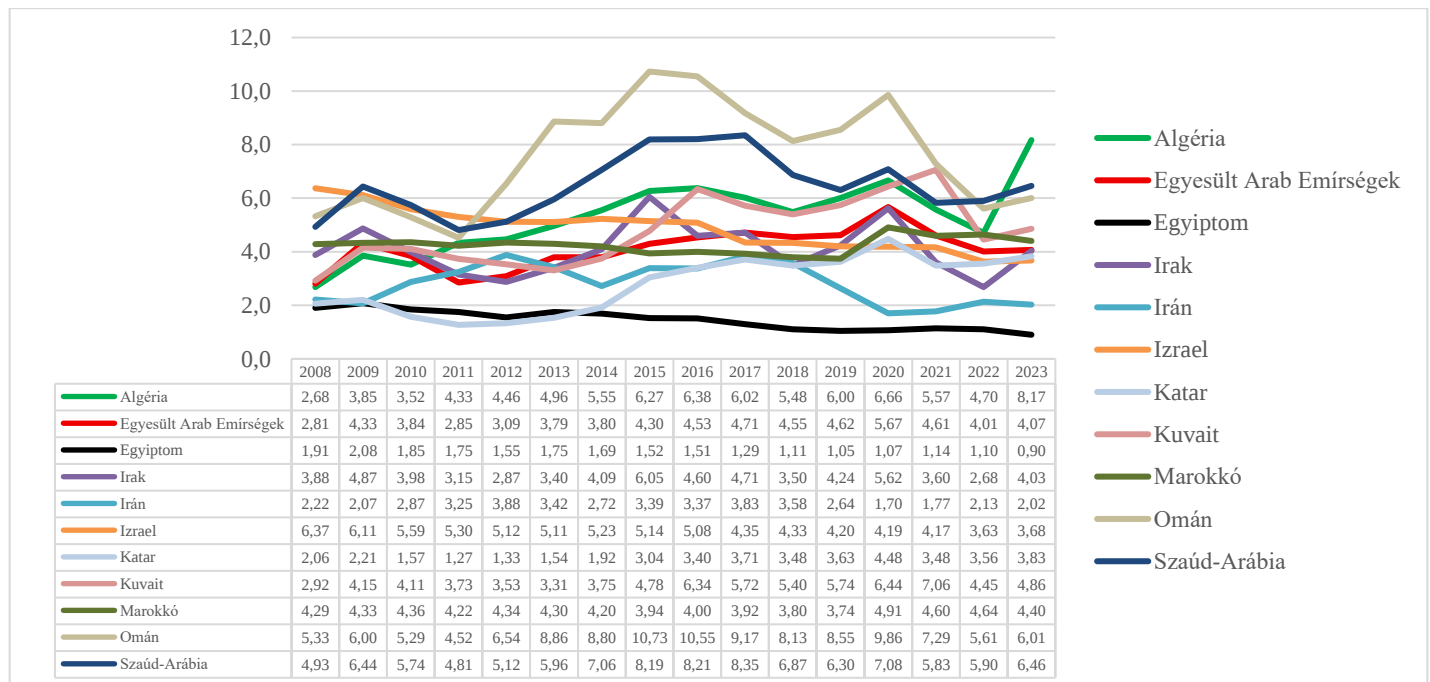
¹² Kizárólag azokkal az országokkal van módunk foglalkozni az elemzésben, amelyek védelmi kiadásai az általunk vizsgált időszor esetén elérhetőek.

vizsgálatától önmagában amiatt a tény miatt, hogy náluk jelentősen fajsúlyosabb szereplők is megtalálhatóak a régióban, eltekintsünk. Még a régióban a vizsgált országok közül legkevesebbet katonai célokra költő Marokkó védelmi költségvetése is 87 százalékkal haladja meg Magyarorszáét.¹³

5. ábra: A MENA régió egyes országai és azok védelmi kiadásai (2015. évi konstans árfolyamon, millió USD)

A térség legfontosabb országainak GDP-arányos védelmi kiadásait pedig a 6. ábra szemlélteti. Figyelemre méltó, hogy az országok többsége esetén, Egyiptomot és Iránt leszámítva, ez a mutatószám valahol a 3-8 százalékos tartományban található, ami az átlagnál jóval magasabb érték. Az egyes országok védelmi finanszírozásának speciális jellemzőit az alábbiakban mutatjuk be.

6. ábra: A közel-keleti és észak-afrikai régió legfontosabb országai és azok GDP-arányos védelmi kiadásai (%)

¹³ Magyarország 2023-ban 2015. évi dollárárfolyamon számolva nagyságrendileg 3,1 milliárd dollárt költött védelmi célokra.

Szaúd-Arábia

Szaúd-Arábia nem a legnépesebb, és az egy főre eső jövedelem alapján nem is a leggazdagabb a közel-keleti és észak-afrikai térség országai közül. A Világbank erre vonatkozó adatai alapján azonban az ország által a 2020-es évek elején előállított GDP nagyságrendileg 1200 milliárd dollárt tett ki, ami a teljes, 23 országot magába foglaló térség 23,5 százaléka volt.¹⁴ Így nem meglepő, hogy a 95 százalékban sivatag vagy félsivatag borította olajmonarchia 2023-ban messze a legtöbbet, 2015. évi konstans árfolyamon számolva közel 61 milliárd dollárt költött a biztonságára. Ez azt jelenti, hogy az általunk vizsgált tizenegy, katonai szempontból fontosnak tartott és elérhető adatokkal rendelkező ország teljes kiadásainak 36 százalékát önmagában Szaúd-Arábia fordította védelemre, ami mindenképpen figyelemre méltó jelenség.

Az ország 2008-2023 között lényegében megduplázta védelmi költségvetésének reálértékét. A növekedés dinamikájáról nagyjából az mondható el, hogy a 2010-es évek első felében jelentősen, 31 milliárdról közel 60 milliárd dollárra nőttek a kiadások. A 2010-es évek végén ugyan némi korrekció következett, de 2023-ra ismét helyreállt a „rend”, és ekkora a kiadások már meg is haladták a 60 milliárd dollárt. Ez azt jelentette, hogy a királyság GDP-jének több, mint 6 százalékát katonai célokra fordította. A 2010-es években megugró védelmi kiadások mögött több indok is megtalálható. Az egyik ezek közül minden bizonnyal a térségben kialakuló polgárháborúba és katonai konfliktusokba történő aktív beavatkozás. A szaúdiak ebben az időszakban egyrészt részt vettek Szíria területén az Iszlám Állammal szemben folytatott légi hadműveletekben, másrészt a 2014-ben kirobbant jemeni polgárháborúban aktívan támogatták a kormányt a húsz lázadókkal és a mögöttük álló Iránnal szemben. Mindkét esetben egy nemzetközi koalíció tagjaként tevékenykedtek. A növekvő politikai és katonai szerepvállalás értelemszerűen növekvő katonai kiadásokat is eredményezett. Emellett, mivel Irak és Irán után a szaúdiak rendelkeztek ebben az időszakban a harmadik legnagyobb hadsereggel az Öböl-államok közül, ennek a fenntartása és modernizációja is szükségessé tette további források bevonását. A hadsereg minden haderőnemet, a nemzeti gárdát, illetve a királyi családhoz köthető paramilitáris csoportokat is figyelembe véve nagyságrendileg 200-250 ezer főt foglal magában. A képességfejlesztésre kiváló példák akadnak az ebben az időszakban bekövetkező, a légierőt érintő fejlesztések terén: összesen 72 darab Eurofighter Typhoon vadászpilóta, F-15SA nehézbombázók, Cirrus és Pilatus PC21 kiképző repülőgépek, valamint 22 darab Hawk T-165 könnyű harci repülőgép megrendelése és leszállítása is erre az időszakra tehető.¹⁵ A beszállítói kapcsolatokban erősen támaszkodnak tehát az Egyesült Államokra és az Egyesült Királyságra. A kiadások növekedésének további indoka, hogy az ország felszerelésének és ellátmányának szinte teljes egészét importból szerzi be. Kizárólag minimális mennyiségű lőszer, egyenruha és néhány fegyver készül helyben. A 2010-es évek közepén az összes országon belül gyártott termék értéke a teljes kiadások mindössze két százalékát jelentette.¹⁶

A 2020-as években a területi integritással és a belső biztonsággal kapcsolatos hagyományos célkitűzéseken túl Szaúd-Arábia egyre nagyobb hajlandóságot mutat arra, hogy a fegyveres erőit határozottabb regionális külpolitika keretében alkalmazza. Ennek eklatáns példája a még mindig tartó, és mindig aktív szaúdi szerepvállalással jellemezhető jemeni polgárháború. A királyság legfontosabb védelmi kapcsolata továbbra is az Egyesült Államokkal áll fenn, bár a közelmúltbeli feszültségek – többek között az orosz-ukrán háború és az olajtermelési kvóták kapcsán – oda vezettek, hogy Washingtonban felülvizsgálták ezt a kapcsolatot. Ma pedig az Egyesült Államok, Izrael és Irán közötti háború szolgál új tanulságokkal az olajmonarchia vezetése számára – például a kritikus infrastruktúra sebezhetősége és a Hormuzi-szorostól függő kőolaj-kereskedelem sebezhetősége kapcsán. Mindez azt eredményezi, hogy Szaúd-Arábia ma is a tíz legnagyobb védelmi költségvetéssel bíró ország között van a világon, nominálértéken 80 milliárd dollárt is meghaladó védelmi kiadási összértékkel.¹⁷

Izrael

Izrael ugyan „csupán” a szaúdi védelmi költségvetés harmadát költi honvédelemre, a 2023-ban reálértéken e célra fordított 18,78 milliárd dolláros büdzsével mégis a második legnagyobb regionális szereplő. Az

¹⁴ GDP (current US\$) – Middle East, North Africa, Afghanistan & Pakistan. [online], Forrás: data.worldbank.org, [2026.06.27.]

¹⁵ IISS: The Military Balance 2017. Routledge, London, 2017, 364.

¹⁶ IISS: The Military Balance 2017. Routledge, London, 2017, 366.

¹⁷ Global military spending rise continues as European and Asian expenditures surge. [online], Forrás: sipri.org, [2026.06.27.]

ország a teljes régió védelmi kiadásából közel 12 százalékkal részesedik.¹⁸ Ez annyiban bizonyosan érthető, hogy az 1948-as államalapítás óta az ország és a környező államok arab lakossága között lényegében folyamatosak az erőszakos összetűzések és ismétlődőek a magas intenzitású háborúk is. A zsidó államnak emiatt lakosságszámahoz képest nagy és technológiailag igen fejlett hadsereget szükséges fenntartania. Ez békeidőben a szárazföldi haderőnem tekintetében nagyságrendileg 26 ezer hivatásos és 100 ezer sorozott katonát jelent, amit körülbelül 10 ezer fős tengerészlet, 34 ezer fős légierő és 8 ezer fős csendőrség egészít ki – összesen tehát 170 ezer fős az aktív állomány.¹⁹ Emellett 465 ezer főt magába foglaló tartalékos rendszert tartanak fenn, ami az országot ért támadás esetén meglehetősen gyorsan aktiválható és bevethető. Erre kiváló példát szolgáltatott a Gázai övezetből 2023. október 7-én érkező támadás és az azt követő izraeli katonai válasz.

A folyamatos katonai készség és a biztonság garantálása érdekében a védelmi költségvetések forrásoldalról meglehetősen állandósággal jellemezhetőek. Az általunk vizsgált 2008-2023-as időtávon lényegében minden évben valahol 17 és 19 milliárd dollár között volt a költségvetés végösszege. Ugyanakkor a GDP-arányos védelmi kiadások értéke érdemben csökkent ez alatt a másfél évtized alatt. Az időszak elején látott, esetenként még a 6 százalékot is meghaladó arány az időszak végére 3,5 százalék közelébe csökkent. Ez annak az aritmetikai evidenciának köszönhető, mely értelmében a gazdasági teljesítőképesség jóval nagyobb mértékben bővült, mint a védelmi költségvetések. A jelenség ugyanakkor nem jelenti a modernizációs kötelezettségek elmaradását. Az Izraeli Védelmi Erők általános feladata az ország területének védelme, a szomszédos államokban szükség esetén rövid távú katonai beavatkozások végrehajtása, valamint a korlátozott regionális hatalomkiterjesztés. Az e feladatrendszer ellátáshoz szükséges folyamatos katonai fejlesztésekre számos példa felhozható. Az izraeli légierő a 2010-es évektől kezdve jelentősen korszerűsítette például a képességeit, melynek egyik megnyilvánulási formája az Egyesült Államoktól történő F-35I harci repülőgépflootta beszerzése volt. Az ország ezt a beszerzést a katonai fölényének fenntartása érdekében kulcsfontosságúnak tekinti és a 2020-as években többször megújította. 2024-ben például új szerződést írtak alá Washingtonnal egy harmadik F-35I századra, valamint 25 darab F15IA vadászrepülőgépre is. Emellett rendeltek négy KC-46A Pegasus légi utántöltő repülőgépet is a korábbi, előregedő flottájuk lecserélésére.²⁰ Ezekből a beszerzésekből is jól látható, hogy az Egyesült Államok továbbra is Izrael első számú védelmi partnere, aki kulcsszerepet játszik az izraeli hadsereg modernizációjában, különösen a rakétavédelem és a harci repülés területén. A zsidó állam például nagy mértékben támaszkodik az amerikaiakra a precíziós irányítású lőszerek, például a Vaskupola rendszer Tamir elfogórakétáinak alkatrészekkel történő ellátásához.²¹ Izrael a közelmúltban jellemzően aszimmetrikus fenyegetésekkel szembesült, amelyek elhárítása érdekében a modernizációs tevékenység elsősorban a csapatvédelemre, a rakétavédelemre és a precíziós csapásmérő képességekre koncentrált. Ennek köszönhetően Izrael mára világszínvonalú képességekkel rendelkezik a páncélozott járművek, a pilóta nélküli rendszerek, valamint a kiberbiztonság területén.²² Ezen felül a nemzetközi szakértői konszenzus szerint az ország valószínűleg rendelkezik nukleáris képességekkel is. Bár Izrael ezt sosem erősítette meg, nukleáris arzenálját nagyságrendileg 90 tötetre becsülik.²³ Nem véletlen tehát, hogy e széleskörű feladatrendszer fenntartása érdekében Izrael többet kénytelen védelemre költeni, mint a régióban lévő államok többsége.

Egyesült Arab Emírségek

Az aktuális közel-keleti konfliktusok ismét rávilágítottak a regionális status quo törékenységre. Emiatt nem közömbös, hogy a térség meghatározó katonai hatalmai milyen prioritások mentén alakítják védelmi politikájukat. Az Egyesült Arab Emírségek katonai jelentősége elvitathatatlan. Még akkor is, ha népessége és földrajzi kiterjedése alapján méretei Magyarorszáéhoz hasonlóak, és így nem tartozik a térség legnagyobb államai közé. Honvédelmi kiadásai ugyanakkor jelentősek, katonai szerepvállalása pedig jóval túlmutat saját védelmi szükségletein.

¹⁸ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 310.

¹⁹ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 331.

²⁰ IISS: The Military Balance 2025. Routledge, London, 2025, 315.

²¹ IISS: The Military Balance 2025. Routledge, London, 2025, 314.

²² IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 331.

²³ Which countries have nuclear weapons?, [online] Forrás: icanw.org, [2026.06.28.]

Az Emírségek már 2008-ban is 9,3 milliárd dolláros védelmi költségvetéssel gazdálkodott, amelyet 2023-ra gyakorlatilag megduplázott: védelmi kiadásai ekkor már meghaladták a 18,7 milliárd dollárt (2015-ös konstans árfolyamon). A ráfordítások 2016-ig – kisebb visszaesések mellett – folyamatosan emelkedtek, ezt követően pedig lényegében stagnáltak. A GDP-hez viszonyított kiadási arány hasonló tendenciát mutatott. Míg 2008-ban a GDP 2,8 százalékát fordították védelemre, addig 2023-ban ez az arány 4,1 százalék volt. A vizsgált időszakból kiemelkedik a 2020-as év, amikor a kiadási arány az 5,6 százalékot is meghaladta.

Az ország államháztartási – és így védelmi kiadásait is – az energiaexportból származó bevétel határozza meg, ami részben magyarázza a védelmi költségvetés hosszú távú növekedését is. A kőolaj-bevételek azonban sokszor hektikusan alakulnak. Ennek hátterében az ország geopolitikai helyzete áll: az olajkereskedelmet folyamatos biztonsági kockázatok veszélyeztetik, mivel – mint azt napjainkban is tapasztaljuk – Irán képes befolyásolni a Hormuzi-szoros hajóforgalmát, a szoros pedig a Perzsa-öböl, így az Emírségek olajexportjának legfontosabb kijáratát.

A védelmi kiadások emelkedése ugyanakkor egy hosszabb modernizációs folyamat hátterét biztosítja, amelynek a vizsgált időszak csupán egy szeletét mutatja be. Az ország története során három hullámban modernizálta fegyveres erőit: először az 1970-es években, másodszor az 1991-es Öböl-háborút követően, míg a harmadik hullám a 2000-es évek elején kezdődött.²⁴ Ekkor jelentős technológiai beruházásokat hajtottak végre, hadrendbe állították az F-16 Fighting Falcon vadászgépeket, valamint nagyszabású haditengerészeti fejlesztésekbe kezdtek.²⁵ A modernizáció egyes kiemelt eseményei közvetlenül is érintik a vizsgált időszakot. A 2009-ben Abu-Dzabiban megrendezett IDEX kiállításon számos védelmi beszerzési szerződést írtak alá külföldi beszállítókkal, amit jól tükröznek a védelmi kiadások meredeken emelkedő mutatói.²⁶ A másik jelentős fordulópont 2014 volt, amikor az ország csatlakozott a Szaúd-Arábia vezette nemzetközi koalícióhoz, amely beavatkozott a jemeni polgárháborúba az Irán által támogatott hűszi lázadókkal szemben. Emellett az Egyesült Arab Emírségek részt vett az afganisztáni ISAF-műveletben, valamint a líbiai nemzetközi katonai műveletekben is, továbbá bekapcsolódott az Iszlám Állam terrorszervezet ellen fellépő nemzetközi akcióba.²⁷

A regionális biztonsági környezet kihívásainak kezelése mellett a haderő fejlesztése stratégiai cél az ország számára, amelynek révén a hazai technológiai és ipari kapacitások bővítésére is törekszik, így a hadiipar az emírségi gazdaság egyik húzóágazatává vált.²⁸ Ezt jól mutatja, hogy az ország már nemcsak saját fegyveres erői számára állít elő haditechnikai eszközöket, hanem különböző exportpiacokon is megjelent.²⁹ Ez a potenciál a globális politikai verseny meghatározó szereplőinek figyelmét is az országra irányítja. Az Egyesült Arab Emírségek pragmatikus kül- és biztonságpolitikát folytat: nemcsak a nyugati államokkal, hanem többek között az Oroszországi Föderációval és Kínával is igyekszik kiegyensúlyozott kapcsolatokat fenntartani. Területén francia katonai bázis működik, miközben kiemelt stratégiai partnere az Amerikai Egyesült Államok, amellyel 2017-ben és 2019-ben is új védelmi megállapodásokat kötött.³⁰

Algéria

Algéria az észak-afrikai Maghreb térség legjelentősebb állama. Ezt földrajzi kiterjedése és a demográfiai mutatói is alátámasztják: a 47 millió fős lakosság megközelítőleg 2,5 millió km² területen él.³¹ Az egykori francia gyarmat katonai értelemben is meghatározó regionális szereplő, 139 ezer fős hadereje³² jól felszerelt, személyi állománya pedig jól kiképzett katonákból áll. Az algériai haderő 2008-2023 közötti fejlődése jól nyomon követhető a védelmi kiadási trendek alakulásában is. A fenti ábrákból jól látható, hogy az inflációtól tisztított védelmi költségvetés 2016-ig növekedési pályán mozgott, amelyet közel négy évig tartó stagnálás követett. A Covid-19 járvány ez esetben is visszaesést okozott, azonban annak mértéke

²⁴ IISS: The Military Balance 2015. Routledge, London, 2015, 314.

²⁵ IISS: The Military Balance 2015. Routledge, London, 2015, 314. és IISS: The Military Balance 2010. Routledge, London, 2010, 242–243.

²⁶ IISS: The Military Balance 2010. Routledge, London, 2010, 242–243.

²⁷ IISS: The Military Balance 2015. Routledge, London, 2015, 316.

²⁸ IISS: The Military Balance 2015. Routledge, London, 2015, 315.

²⁹ IISS: The Military Balance 2018. Routledge, London, 2018, 367.

³⁰ IISS: The Military Balance 2022. Routledge, London, 2022, 374.

³¹ [Population total – Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan](https://data.worldbank.org), [online]. Forrás: data.worldbank.org, [2026.07.03.]

³² Az ország emellett 150 ezer tartalékost is rendszerben tart. IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 315.

mérsékelt maradt. Majd 2023-tól soha nem látott mértékű növekedés figyelhető meg mind a kiadások, mind a GDP-hez viszonyított kiadási arány esetén. A teljes vizsgálati időszakban az állam katonai költségvetése a 2008-as 4 milliárd dollárról 2016-ra elérte a 10 milliárd dollárt, majd 2023-ban már megközelítette a 16 milliárdot is, ami kiemelkedő növekedés. 2008-ban még csak a GDP 2,68 százalékát, 2016-ban 6,38 százalékát, 2023-ban pedig már 8,17 százalékát költötték el védelemre.

A haderőfejlesztésnek legalább három indikátora van. Egyrészt a katonaság hagyományos politikai súlya, másrészt az elavult haditechnika és a szovjet típusú doktrinális környezet modernizálása, harmadrészt a regionális biztonsági környezet kihívásai határozzák meg a haderőfejlesztés irányait. Algéria már a kétezres évek közepén jelentős haditechnológiai beruházásokba kezdett: 2006-ban megállapodást írt alá az Oroszországi Föderációval katonai repülőgépek beszerzésére.³³ A diverzifikáció jegyében ugyanakkor nyugati partnerekkel is szerződött: 2008-ban Franciaországgal írt alá védelmi megállapodást, és a német Rheinmetall is az ország beszállítói közé tartozott és tartozik ma is.³⁴ A mennyiségi megfontolásokat 2013-ban fokozatosan minőségi fordulat váltotta fel. A Tiguentourine földgázkitermelő létesítmény elleni terroristámadás rámutatott arra, hogy a régió legjelentősebb védelempolitikai kihívása továbbra is a terrorizmus. Ez egy olyan instabil biztonsági környezetben történt, ahol egyszerre kellett számolni a mali konfliktus, a líbiai instabilitás és az „arab tavasz” fennmaradó hatásaival.³⁵ A védelmi kiadások növelése mögött tehát reális kockázati tényezők állnak, és az is jól látható, hogy Algéria a rendelkezésre álló forrásokkal racionálisan gazdálkodva alkalmazkodik a romló biztonsági környezet kihívásaihoz. Ma már Algéria a regionális védelmi kiadásokból 10,2 százalékkal részesedik, és a legnagyobb GDP-hez viszonyított kiadási aránnyal bír a térségben. Ez a növekedés egyrészt a Marokkóval 2021 óta kiéleződött feszültségek, másrészt a Líbiában és a Száhel-övezetben tapasztalható tartós instabilitás miatt következett be. Ezen felül a folyamatban lévő modernizációs erőfeszítések is hozzájárultak.³⁶ Algír a harci repülőgép-állományának körülbelül felét korszerűsítette, a haditengerészet pedig a tengeralattjáró- és fregattflottába fektetett be. Kína is szállított felszereléseket az országnak, többek között harci drónokat és önjáró tűzérési eszközöket. A légierő új kiképző repülőgépeket és önjáró légvédelmi rakétarendszereket vásárolt Oroszországtól is. Emellett Algéria továbbra is fejleszteni kívánja hazai védelmi képességeit. Ennek keretében a hírek szerint a közeljövőben a Rheinmetall Fuchs 2 páncélozott személyszállító járműveit kívánják megrendelni, lehetőleg helyben történő összeszereléssel.³⁷

Irán

A Közel-Kelet egyik legnagyobb területű országa Irán, amely lakosságszáma alapján is a régió legnagyobb államai közé tartozik. A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint a perzsa államban több mint 90 millió ember él.³⁸ A térség egyes országai, különösen Izrael, valamint a vele szövetséges nyugati államok jelentős biztonsági fenyegetésként tekintenek Iránra. Ezt fokozza, hogy az ország korábbi nyugat-orientált politikájában cezúra következett be, amikor az 1978–1979-es iszlám forradalom megdöntötte a sah uralmát. A ma ismert perzsa állam elsődlegesen az Oroszországi Föderációval és a Kínai Népköztársasággal épít kapcsolatokat. Az Iránnal kapcsolatos aggodalmak nem elsősorban a katonai erejének szólnak, inkább az ország geopolitikai elhelyezkedéséből és sajátos erőkitérítési képességéből fakadnak. Ezek határozzák meg az állam biztonság- és védelempolitikai törekvéseit is. A Hormuzi-szoros ellenőrzésével képes befolyásolni a globális kőolaj-kereskedelmet, míg proxyhálózatán keresztül hosszú időn át anélkül avatkozott be a regionális stabilitásba, hogy saját katonai erejét közvetlenül be kellett volna vetnie. Az elemzés elkészítésekor Irán, az Amerikai Egyesült Államok, illetve Izrael között, közvetetten a libanoni Hezbollah és a jemeni hűtik részvételével zajló háború kapcsán nehéz megítélni, hogy stratégiai szempontból melyik félnek lesz veszteségesebb a háború, de az már most megállapítható, hogy az iráni katonai infrastruktúra és állomány is jelentős veszteségeket szenvedett.

Ebben a kontextusban értelmezhető a 2008-2023 közötti időszak, amely összességében a védelmi kiadások növekedését mutatta nagyjából 2020-ig. A Covid-19 járvány ugyanakkor visszavetette a kőolaj

³³ IISS: The Military Balance 2009. Routledge, London, 2009, 238.

³⁴ IISS: The Military Balance 2009. Routledge, London, 2009, 238.; IISS: The Military Balance 2022. Routledge, London, 2022, 332.

³⁵ IISS: The Military Balance 2014. Routledge, London, 2014, 307.

³⁶ IISS: The Military Balance 2025. Routledge, London, 2025, 322.

³⁷ IISS: The Military Balance 2025. Routledge, London, 2025, 322. és 328.

³⁸ Population, total – Iran, Islamic Rep. [online], Forrás: data.worldbank.org, [2026.06.27.]

iránti keresletet a világban, és ennek következtében az Öböl-menti államok, köztük Irán is, határozottan megérezték a pandémia gazdasági hatásait. Ez az államháztartási kiadások esetén is látható volt: a világjárvány után a védelmi költségvetés sem tért vissza a korábbi dinamikához. Az enyhe növekedés ellenére 2023-ban a védelmi kiadások nagyságrendileg 10 milliárd dollárt tettek ki konstans 2015-ös árfolyamon, a GDP-arányos védelmi kiadások pedig alig érték el a 2%-ot. Ez azért is figyelemre méltó, mert a vizsgált másfél évtizedes időszak elején Irán közel hasonló mutatókat produkált: 2008-ban 8 milliárd dollárt és a GDP 1,89 százalékát fordították katonai kiadásokra. 2008 és 2020 között viszont az állam, egy rövid időszaktól eltekintve, növelte a biztonságraallokált erőforrásait. Még úgy is, hogy ebben az időszakban – hol szigorúbb, hol kevésbé szigorú – szankciókkal sújtotta az Egyesült Államok és a nyugati világ. A szankciók pedig a riál jelentős gyengüléséhez vezettek.³⁹ A több tíz százalékpontos éves inflációs ráta pedig lényegében napjainkig jellemző.⁴⁰ Azonban még a romló gazdasági környezetben sem esett érdemben vissza a katonai költségvetés reálértéke a kezdeti szint alá. Sőt, rövid időn belül nemcsak stabilizálódtak a védelmi kiadások, hanem az ország mutatóihoz képest növekedési pályára is álltak, mígnem elérték a 2017-es csúcserőértékét. Ekkor a védelmi büdzsé megközelítette a 17,5 milliárd dollárt, és a GDP 3,83%-át tette ki. A kiadások növekedése részben a biztonsági környezet fokozatos átalakulására adott válaszként értelmezhető. A 2010-es évektől kezdődően a hagyományos ellenfelek, például Irak helyét új stratégiai kihívók vették át, és miközben az Egyesült Államok az afganisztáni (2001-2021) és az iraki (2003-2011) beavatkozások kapcsán jelentősen fokozta katonai jelenlétét a Közel-Keleten, ami nyomást helyezett a síita államra.⁴¹ Intenzívebbé vált a nukleáris program fejlesztése, aminek katonai pillére a 2025-ös és 2026-os Irán elleni amerikai–izraeli háborúkat is kiváltotta, és erősödött a rakéta program is, mert a perzsa államnak azzal a lehetőséggel is számolnia kellett, hogy ellenfelei megelőző csapást mérnek nukleáris létesítményeire.⁴²

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ezek a fenti kiadási adatok regionális összehasonlításban inkább átlagosnak tekinthetők. 2023-ban nominálértéken Irán a regionális teljes védelmi költségvetésből 10,6 százalékkal részesült.⁴³ Ez önmagában is figyelemre méltó, tekintettel Irán geopolitikai súlyára. Az adatok ugyanakkor alátámasztják a proxyhálózat jelentőségét, mivel az állam pénzügyi korlátai hosszú távon soha nem tették lehetővé egy külföldi bevetésre is alkalmas haderő létrehozását.⁴⁴ Ennek következtében az iráni katonai doktrína inkább a védelemre és az elrettentésre fókuszált, és ehhez igazította az egyes szereplők feladatait.⁴⁵ A védelmi szektor ráadásul erősen fragmentált: a katonai feladatok az Iráni Iszlám Forradalmi Gárda, a reguláris hadsereg és a belbiztonsági erők között oszlanak meg, a széttagoltság pedig nem kedvez a racionális gazdasági erőforrás-allokációnak. A 610 ezer fős haderőből, amelyet egy 350 ezer fős tartalékos állomány is kiegészít, 190 ezer fő a forradalmi gárda kötelékébe tartozik. Bár Teherán erő-kivetítési képessége korlátozott, a síita állam rendelkezik a régió legnagyobb rövid- és közepes hatótávolságú ballisztikus rakétakészletével, illetve egyaránt számottevő képességekkel bír különféle pilóta nélküli légi járművek tekintetében.⁴⁶

Irak

Irán nyugati szomszédja Irak. Az ország területe hozzávetőleg negyede, lakossága pedig mintegy fele Iránénak. A legfrissebb becslések szerint népessége megközelíti a 47 millió főt.⁴⁷ Bár a méretek tekintetében elmarad keleti szomszédjától, Irak továbbra is a Közel-Kelet meghatározó államai közé tartozik. A politikai emlékezet ma is őrzi az Irakhoz kapcsolódó konfliktusok tanulságait: az iraki–iráni háború, az Öböl-háború és a 2003-as iraki háború nemcsak a régió biztonsági környezetét alakították át, hanem a nemzetközi biztonságra is jelentős hatást gyakoroltak. Mivel Irak valamennyi konfliktusból vesztesként

³⁹ IISS: The Military Balance 2014. Routledge, London, 2014, 303.

⁴⁰ [Iran Inflation Rate](#). [online], Forrás: tradingeconomics.com, [2026.07.01.]

⁴¹ IISS: The Military Balance 2011. Routledge, London, 2011, 296.

⁴² IISS: The Military Balance 2011. Routledge, London, 2011, 296.

⁴³ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 310.

⁴⁴ Korábban voltak tervek az iráni haditengerészet (IRIN) Atlanti-óceáni telepítéséről. Erről lásd: IISS: The Military Balance 2013. Routledge, London, 2013, 362.

⁴⁵ IISS: The Military Balance 2011. Routledge, London, 2011, 297.

⁴⁶ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 324.

⁴⁷ [Population, total – Iraq](#) [online], Forrás: data.worldbank.org, [2026.07.01.].

került ki, a katonai képességek leépülése és a 2003 utáni politikai rendszerváltás alapvetően befolyásolták a 2008–2023 közötti időszakban a védelmi kiadások alakulását.

Az iraki védelmi kiadások 2008-ban reálértéken 6,2 milliárd dollárt tettek ki, és megközelítették a GDP 4 százalékát. A 2008–2009-es globális pénzügyi válság azonban mintegy negyedével csökkentette a kormányzati kiadásokat, amely nyilvánvalóan a haderőfejlesztést is kedvezőtlenül érintette.⁴⁸ Ennek ellenére az amerikai csapatkivonás – amely 2011-ben fejeződött be – továbbra is napirenden tartotta a haderőfejlesztés szükségességét. A gazdasági megszorítások ellenére Irak 2011 végéig számottevő fejlesztéseket hajtott végre a védelmi infrastruktúrában, többek között elindította az amerikai gyártmányú F-16-os vadászgépek beszerzését is.⁴⁹ Bár 2012-ben ismét növekedésnek indult a katonai költségvetés, a vizsgált időszak valódi fordulópontját 2014 jelentette. Az Iszlám Állam terrorszervezet gyors területi térnyerése a térségben súlyos hiányosságokra hívta fel ugyanis a figyelmet az iraki szárazföldi erők felkészültségével és működőképességével kapcsolatban.⁵⁰ A terrorszervezet elleni fellépés rövid időn belül a közel-keleti biztonságpolitika meghatározó kérdésévé vált, amely Irakban átfogó haderőreformot és képességfejlesztést tett szükségessé. Az ország három fő szempont szerint kívánta megreformálni hadseregét: egyrészt törekedtek a Főparancsnoki Hivatal felszámolására és a politikai befolyás csökkentésére, másrészt a csupán a költségvetési keretleltárszám tekintetében létező, de valójában nem szolgáló „szellemkatonák” kiszűrésére és a felesleges kiadások visszaszorítására; harmadrészt létre kívánták hozni a Nemzeti Gárdát.⁵¹ A reformintézkedések a katonai kiadásokban is megmutatkoztak, és a 2010-es évek végére a védelmi költségvetés meghaladta a 10 milliárd dollárt. 2020-ban a GDP-arányos kiadás pedig figyelemreméltó 5,6 százalék volt. Oly sok más országhoz hasonlóan, a COVID járvány Irak esetén is visszavetette a védelmi büdzsét, 2023-ban azonban reálértéken már ismételten 10 milliárd dollár körül volt a védelmi kiadások értéke. Ez arra utal, hogy az ISIS elleni hadműveletek lezárultát követően is fennmaradt az igény a hivatalsan 193 ezer fős⁵² iraki fegyveres erők képességeinek fenntartására és fokozatos fejlesztésére.

Az elmúlt években erre minden bizonnyal szükség is volt, mert 2022-től kezdődően az erőszak fokozódott Irakban. A korábbi évekre jellemző polgári zavargások ugyan háttérbe szorultak, de a különböző milíciák által támogatott pártok közötti versengés fokozódott. Ez több fegyveres összecsapáshoz vezetett Bagdadban és másutt is, bár az erőszakot végül sikerült megfékezni. Emellett az ország északi részén Törökország továbbra is harcolt a Kurdisztáni Munkáspárt szeparatistái ellen szárazföldi és légi műveletek keretében, amelyek civil áldozatokat is követeltek, valamint Bagdad részéről tiltakozásokat váltottak ki az iraki szuverenitás megsértése miatt. Ezen túlmenően pedig az Irán által támogatott csoportok rakétákkal és drónokkal indítottak támadásokat az észak-iraki amerikai támaszpontok ellen.⁵³

Katar

Katar egy 1971 óta független emírség a Perzsa öbölbe nyúló Katari-félszigeten. Területe körülbelül egy-nolcada, lakossága pedig nagyságrendileg egyharmada Magyarországnak. Az olajmonarchiában a természeti kincseknek köszönhetően a régióban a legmagasabb az egy főre eső GDP.⁵⁴ Mivel Katar rendelkezik a világ egyik legnagyobb kőolaj- és földgázkészletével, stabil gazdasági fejlődés jellemzi, a rendelkezésre álló erőforrások révén pedig mára a térségben feltörekvő középhatalomnak tekinthető.

Mivel Katar esetében a területét és lakosságát tekintve egyaránt kis országról van szó, ráadásul a hadserege is mindössze 16.500 főt számlál⁵⁵, nem meglepő, hogy védelmi kiadásai elmaradnak az eddig vizsgált országok hasonló adataitól. Semmi rendkívüli nincs tehát abban, hogy 2023-ban a (2015-ös konsztans árfolyamon számolt) 8,2 milliárd dolláros védelmi költségvetése a szaúdínak mindössze nyolcada, vagy az izraeli és az emírségekbeli fele. Inkább az a feltűnő, hogy a körülbelül 3 millió lakossal rendelkező ország védelmi költségvetése alig maradt el ebben az évben a nála harmincszor nagyobb Iránétól, vagy a

⁴⁸ IISS: The Military Balance 2011. Routledge, London, 2011, 296.

⁴⁹ IISS: The Military Balance 2011. Routledge, London, 2011, 296.

⁵⁰ IISS: The Military Balance 2016. Routledge, London, 2016, 310.

⁵¹ IISS: The Military Balance 2016. Routledge, London, 2016, 308.

⁵² IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 328.

⁵³ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 306.

⁵⁴ GDP per capita (current US\$) - Middle East and North Africa. [online] Forrás: data.worldbank.org, [2026.06.29.]

⁵⁵ IISS: The Military Balance 2022. Routledge, London, 2022, 364.

12

azonban körülbelül a kétharmadára csökkent. 2023-ban így nagyságrendileg 6 milliárd dollár volt az inflációtól tisztított védelmi költségvetés értéke. Ami a GDP-arányos kiadásokat illeti, arról az állapítható meg, hogy a teljes vizsgálati időtávon meglehetősen magas. A kiadási arány Ománban a „gyengébb évek” esetén is elérte az 5-6 százalékot, a 2010-es évek közepén azonban még a 10 százalékot is meghaladta. Ez az érték békeidőben kiemelkedően magasnak számít.⁶⁴

Bár Omán fegyveres erői a regionális szomszédokhoz képest kicsik, mindent egybevetve körülbelül 42 ezer fő alkotja a haderőt⁶⁵, jó harckészültségi állapotban vannak. A haderő ez esetben is elsősorban a területvédelemre koncentrál, de az ország méreteihez képest viszonylag nagy arányú légi szállítási kapacitással és némi tengeri szállítási kapacitással is rendelkezik. Omán a 2010-es években folyamatosan modernizálta a hadseregét. A haditengerészet harmadik Khareef fregattja 2014-ben érkezett meg, és számos egyéb új eszközt is ebben az időszakban rendeltek meg. Többek között Typhoon vadászpilóta nélküli repülőgépek, AIM-120C-7 levegő-levegő rakéták, C-295 szállítórepülőgépek és NASAMS légvédelmi rakétarendszerek beszerzéséről is ekkor született döntés.⁶⁶ Ezt követően Omán megállapodásokat írt alá nemzetközi, a védelmi iparban is aktív vállalatokkal, úgy, mint a Rolls-Royce, a Lockheed Martin, az FNSS és az Indra. A megállapodások értelmében a légierő a brit Rolls-Royce segítségével helyben fogja biztosítani a Hawk repülőgépek hajtómű-karbantartását és -javítását. Az amerikai Lockheed Martin pedig a légierő C-130J Hercules és F-16C/D Fighting Falcon flottáinak műholdas repülőgép-nyomkövető rendszereinek üzemeltetését fogja támogatni. A török FNSS-szel együttműködésben egy olyan létesítményt építenek az ország területén, ahol páncélozott – vélhetően a korábban a török cégtől vásárolt Pars III 6x6 és 8x8 – harcjárművek modernizálása és karbantartása folyhat. A spanyol Indra cég pedig egy Föld-megfigyelő központot hoz majd létre Ománban.⁶⁷

Marokkó

Marokkó 1956-ban nyerte vissza a függetlenségét és 1992 óta alkotmányos monarchia. Az ország jelentős befolyással bír az arab világban és a régióban, ezért mindenképpen indokolt megvizsgálni hatalmi képességeinek és védelmi költségvetésének alakulását. Marokkó közel 200 ezres hadsereget tart fenn, míg tartalékos állomány körülbelül 150 ezer főt tesz ki. Védelmi kiadásai 2008-2023 között reálértéken 3,6 milliárd dollárról lényegében lineárisan 5,6 milliárd dollárra nőttek. Mivel a GDP közel annyit bővült, mint a védelmi kiadások nominális értéke, a GDP-arányos kiadás értéke ezen időszak alatt lényegében konstans 4-4,5 százalék volt.

A hadsereg egyik prioritása a magát a Nyugat-Szaharában felszabadító szervezetnek tekintő Polisario Front elleni küzdelem. Az 1973-ban a spanyol gyarmati uralom, majd többek között Marokkó ellen is küzdő szervezettel ugyan 1991-ben ENSZ kezdeményezésre békét kötöttek, az ellenségeskedés azonban a 2020-as évek elején egyelőre alacsony intenzitással, de kiújult.⁶⁸ Emellett ebben az időszakban felerősödött a rivalizálás Algéria és Marokkó között is. Rabat jelentősen javította kapcsolatait az Egyesült Államokkal és Izraellel, aminek következtében egyre szélesebb körű hozzáférést szerzett védelmi technológiákhoz. Jelenleg a régió legváltozatosabb drónflottájával rendelkezik, amelynek kínai, izraeli, török és amerikai eszközök is részei. Többek között ezeket a drónokat használja az ország a Polisario Front elleni küzdelemben is. Ezen felül állítólag megpróbálták megvásárolni Izraeltől a Barak MX integrált légvédelmi rendszert is. A szomszédos Algéria számára a nyugati szövetségek előnyeit élvező, jobban felfegyverzett Marokkó kilátása pedig komoly aggodalmat kelt.⁶⁹ Ezen túl, Marokkó szoros együttműködésre törekszik a NATO-val is, melynek keretében 2016-ban a fegyveres erők NATO-szabványoknak való megfeleltetése érdekében, hozzáférést kapott a szövetség interoperabilitási platformjához. 2017-ben az ország újra csatlakozott az Afrikai Unióhoz is, 2019 elején pedig bevezette a kötelező sorkatonai szolgálatot. A haderőt az utóbbi

⁶⁴ Tulajdonképpen nem csak békeidőben számít magasnak. Az orosz-ukrán háborúban érdekelt felek esetén Ukrajna ugyan a GDP 40 százalékát fordítja a védekezésre, de Oroszország például hivatalosan a GDP 7,5 százalékát költi a hadseregére. Forrás: [Military spending as a share of GDP, 2025](#). [online], Forrás: [ourworldindata.org](#), [2026.06.30.]

⁶⁵ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 346.

⁶⁶ IISS: The Military Balance 2017. Routledge, London, 2017, 345.

⁶⁷ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 312.

⁶⁸ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 343.

⁶⁹ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 307.

években már külföldön is bevetették: 2015-től 2019-ig F-16-os repülőgépekkel járult hozzá a Szaúd-Arábia vezette koalíció jemeni beavatkozásához.⁷⁰

Egyiptom

Egyiptom az egyedüli ország az általunk vizsgáltak közül, amelynek 2008-2023 között reálértéken csökkentek a védelmi kiadásai. Míg 2008-ban 2015. évi konstans árfolyamon számolva az ország még 6,5 milliárd dollárt, 2023-ban már csak 5,8 milliárd dollárt fordított a védelmére. Az utóbbi érték egyébként az egyik legalacsonyabb a fenti országok között. A reálértéken számolt kiadások ráadásul meglehetősen állandóságot mutatnak, az éves kiadási adatok lényegében alacsony szórással, valahol az 5,7 és 7,3 milliárd dollár közötti intervallumban mozogtak. Mivel ezen az időtávon Egyiptomban érdemi gazdasági növekedés volt, ennek értéke minden évben a 3-7 százalék közötti tartományban volt megtalálható⁷¹, a GDP-hez viszonyított védelmi kiadási arány időszak eleji egyébként is alacsony regionális értéke még tovább csökkent. Míg 2008-ban 1,9 százalék volt ez az arány, 2023-ban már az egy százalékot sem érte el, ami világviszonylatban is meglehetősen alacsony értéknek számít.

A fenti tendenciák azért figyelemre méltóak, mert egyrészt Egyiptom biztonsági helyzete nem lett stabilabb az elmúlt másfél évtizedben, ezért a geopolitikai fejlemények biztosan nem indokolták a védelmi költségvetés szűkülését. Másrészt Egyiptom meglehetősen nagy haderőt tart fenn: a régió második legnagyobb hadseregének létszáma közel 450 ezer fő⁷², amelynek a fenntartási és fejlesztési kötelezettsége alapesetben szintén érdemi forrásbevonást indokolna. A reálértéken értelmezett források minimális csökkenése mögött elsődleges indokként természetesen az infláció húzódik meg. Az inflációs adatokat szemlélve, a 2020-as évek elejét leszámítva, azok minden esetben kétszámjegyűek voltak, és nem ritkán még a 30 százalékot is meghaladták.⁷³ Nominálisan hiába nőtt tehát a védelmi költségvetés, a magas infláció reál-értelemben eltüntette ezt a növekményt.

Ugyan a védelmi költségvetés reálértéke nem nőtt Egyiptomban, a hadsereget érintően voltak olyan beszerzések és fejlesztések, amelyek ettől függetlenül mindenképpen említést érdemelnek. Egyrészt a régió egyéb országaihoz hasonlóan az utóbbi időben megfigyelhető tendencia a védelmi partnerek és beszállítók körének diverzifikálása. Míg Kairó az utóbbi időben Washingtonból szerezte be a készleteit, ma egyre inkább más partnerekhez fordul. Vadászipülőgépeket Franciaországból, pilóta nélküli harci légi járműveket pedig Kínából szereztek be. A haditengerészeti flotta modernizációja során tengeralattjárókat Németországból, míg fregattokat Franciaországból, Németországból és Olaszországból terveznek vásárolni.⁷⁴ Ezen felül Al Tariq irányított bombákat is vásároltak az Egyesült Arab Emírségektől.⁷⁵ Egyiptomnak emellett jól kiépített hazai védelmi ipara van, bár nem rendelkezik a katonai járművek és eszközök teljeskörű fejlesztéséhez szükséges képességekkel. Ez oda vezetett, hogy számos licenc- és közös gyártási megállapodást kötöttek külföldi vállalatokkal. Ennek eklatáns példái az M1A1 Abrams harckocsik Egyesült Államokból importált készletekből történő helyi összeszerelése, illetve a kínai tervezésű K-8 sugárhajtású gyakorló repülőgépek egyiptomi gyártása.⁷⁶ A hadsereg tevékenysége elsősorban az ország területi integritásának és belső biztonságának fenntartására irányul, de egyre inkább képesek önállóan csapatokat küldeni a határokon túlra is. Az utóbbi években részt vesznek ENSZ-missziókban, és képesek voltak önállóan beavatkozni Líbiában. Emellett néhány vadászbombázó repülőgépet a szaúdiak vezette koalíció támogatására is küldtek Jemenbe.

⁷⁰ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 343.

⁷¹ GDP growth (annual %) - Egypt. [online], Forrás: data.worldbank.org, [2026.06.30.]

⁷² IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 302.

⁷³ Tradingeconomics: Egypt - Inflation Rate. [online], Forrás: tradingeconomics.com, [2026.03.30.]

⁷⁴ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 320.

⁷⁵ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 311.

⁷⁶ IISS: The Military Balance 2023. Routledge, London, 2023, 320.

Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések

2026/12.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta munkatársaink tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézetének keretében működő Stratégiai Védelmi Kutatási Program szakpolitikai kutatásokat végez, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézet Stratégiai Védelmi Kutatási Program

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: jli@uni-nke.hu

2024 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések (ISSN 2063-4862)

2019–2024: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Felméry Zoltán – Márton Richárd, 2026